

Nr 59.

Av herrar De Geer och Holmbäck, om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet.

Genom vår reviderade arbetsskyddslag, som definitivt skall träda i kraft den 1 juli 1951, ha införts nya och delvis ganska revolutionerande bestämmelser om arbetstiden. Mest betydelsefull av dessa bestämmelser är förbud mot nattarbete, då detta icke är nödvändigt med hänsyn till arbetets natur, allmänhetens behov eller andra särskilda omständigheter. För all verksamhet, som icke faller under något av de angivna undantagen, är sålunda nattarbete principiellt förbjudet efter den 1 juli 1951. Hit hör en mycket stor del av allt industriellt arbete. Det bör särskilt framhållas, att ekonomiska synpunkter, såsom önskemålet att mer effektivt utnyttja en dyrbar maskinutrustning, icke äro ett skäl, som kan godtagas för undantag.

Som en röd tråd i den ekonomiska och politiska debatten i dagens läge går kravet på ökad produktivitet. Vi önska höja våra reallöner, minska arbetstiden och förbättra våra sociala anordningar. Den grund vi skola bygga på för att nå dessa mål är höjd, förbättrad och förbilligad produktion. Det gäller att utnyttja vår arbetskraft och vårt kapital så effektivt som möjligt. Kapitalets betydelse i produktionsprocessen väger allt tyngre, allteftersom investeringarna i maskiner och industriell utrustning över huvud taget bli större och större. Ett av de bästa sätten att höja näringslivets produktivitet är därför att mera effektivt utnyttja kapitalutrustningen. Detta sker enklast genom att i tid köra maskiner, aggregat eller ugnar längre än förut.

I Sverige har man i viss utsträckning gått den motsatta vägen och på lagstiftningens väg reducerat körtiden vid en stor del av vår maskinella utrustning. Det skall gärna erkännas, att motiven äro de bästa. Omtanke om folkhälsan, hänsyn till trivseln i arbetet är det väl som från början givit de avgörande impulserna till lagstiftningen i fråga. Men är det så alldeles säkert, att våra lagstiftare och de sakkunniga, som stått till deras förfogande, bedömt problemet riktigt? På goda grunder kan detta betvivlas. Sålunda har i USA på senaste tid detta problem varit föremål för ingående undersökningar och experiment, varvid såväl läkare och sociologer som arbetsgivare och arbetare medverkat. Detta arbetsområde faller icke inom den federala lagstiftningen, varför de enskilda staterna ha stor rörelsefrihet, och en brokig provkarta erhållits på olika metoder och principer.

En sak är dock säker, och det är att på flera håll har man kommit till annat resultat än här i Sverige. Man har ansett, att den enklaste och snabbaste vägen till höjd levnadsstandard och minskad arbetstid går via ett mer effektivt utnyttjande av kapitalutrustningen. Det kan sålunda konstateras, att för dagen ett flertal mekaniska verkstäder i USA drivas natt och dag, vilka för några år sedan endast gingo i ett skift. Denna tendens tycks breda ut sig. Det bör observeras, att denna omläggning av driften mot ökat nattarbete skett i samförstånd med läkarvetenskapen. Det göres nämligen gällande, att nattarbetet i och för sig icke är skadligt utan det är de täta växlingarna med olika arbetstider, som äro prövande för hälsan. Amerika har också varit vida mindre traditionsbundet än vi, när det gällt att pröva olika kombinationer på detta område. Man har gjort långa prov med enbart nattarbete eller med växlingar en gång i kvartalet eller endast en gång om året. Försök ha gjorts med kortare arbetstid under natten än dagen och en mångfald andra kombinationer. Vetenskapliga prov ha gjorts på hur arbetarna reagera i olika hänseenden. Gallupundersökningar för att utröna omdömet ha gjorts bland arbetarna själva och deras familjer o. s. v. Resultatet av alla dessa undersökningar har som redan antytts i varje fall i flera stater blivit att folkhälsan och trivseln i arbetet icke vedervågas genom nattarbete. Tvärtom har ökat nattarbete på flera håll rekommenderats. Nu är det sant, att kapitalet som produktionsfaktor väger tyngre i USA än hos oss på grund av deras på massproduktion inriktade oerhört dyrbara anläggningar och maskiner. Men de ekonomiska synpunkterna ha likväl ej ensamma fått fälla avgörandet, utan hänsyn har jämväl tagits till övriga faktorer, som medverkat till ställningstagandet i Sverige. Det förtjänar anföras, att för att underlätta ett mer allmänt utnyttjande av detta system vidtagas åtgärder, vilka avse att göra livet i samhällena mer drägligt dygnet runt. Även i relativt små industristäder finnas exempelvis numera restauranger och biografier, som hålla öppet natt och dag.

På många håll i Amerika anser man sålunda, att en av de bredaste och lättast framkomliga vägarna mot höjd levnadsstandard leder via ökat nattarbete. Den vägen ha vi i vårt land blockerat på lagstiftningens väg. Det vore nog förhåvelse att påstå att vi representera någon alldeles speciell sakkunskap på detta område. Vi måste nog tillerkänna även amerikanerna en sådan, vilka gripit sig an problemet mer allsidigt och grundligt än vi. Framför allt ha de låtit de ekonomiska synpunkterna vinna beaktande. Även om man måste erkänna, att USA:s föga utvecklade lagstiftning på det sociala området givit dem större rörelsefrihet, kan man icke å priori underkänna de resultat eller slutsatser, de kommit till.

Det kan sålunda ifrågasättas, huruvida icke de olägenheter av medicinsk och psykologisk art, som anförts mot nattarbete, kunna ställas under debatt. Om arbetstagarna och arbetsgivarna kunna komma överens om en sådan ersättning för nattarbete, att detta även ur arbetstagarnas synpunkt ter

sig fördelaktigt, bör man dröja att införa ett definitivt förbud i arbets-skyddslagens anda. Den kontakt, som på senaste tid börjat knytas mellan industrien och arbetarskyddsstyrelsen och som tills vidare företrädesvis rört sig om dispenser från lagen, torde på ömse håll ha börjat väcka tvivel om lagens ändamålsenlighet. Dessa kontakter torde ha bekräftat, att vederbö-rande myndigheter visserligen äro beredda att tillämpa lagen smidigt och med utnyttjande av dess möjligheter att verka så litet störande som möjligt för industrien. Men detta rättfärdigar inte lagen. Tvärtom bekräftas här-igenom att vårt näringsliv genom denna lag tillförts ett osäkerhetsmoment på ett vitalt område. Starka skäl tala därför för att vi ännu någon tid böra uppskjuta lagens ikraftträdande för att vinna ökad kännedom icke minst om andra länders erfarenhet på området. Hänsyn bör också tagas till att en ökning av produktionen och produktiviteten för dagen är ett av de mest effektiva medlen vi kunna mobilisera för inflationens bekämpande.

Under hänvisning till ovanstående motivering få vi därför hemställa,
att riksdagen måtte besluta, att övergångstiden för natt-arbetsförbudets ikraftträdande måtte framflyttas från 1 juli 1951 till 1 juli 1953.

Stockholm den 23 januari 1951.

Gerard De Geer.

Å. Holmbäck.